

УДК 372.881.111.1

**ADVANTAGES AND PROBLEMS OF CONTENT AND LANGUAGE
INTEGRATED LEARNING****ПЕРЕВАГИ ТА ПРОБЛЕМИ ПРЕДМЕТНО-МОВНОГО ІНТЕГРОВАНОГО
НАВЧАННЯ**

Styrkina Y.S. / Стиркіна Ю.С.

*s.p.s., as.prof. / к.п.н., доц.**Полтавський національний педагогічний університет**імені В.Г. Короленка, Остроградського 2, 36000**Poltava VG Korolenko National Pedagogical University,**Ostrogradskiyi 2, 36000*

Анотація: У статті розглядаються переваги та проблеми засвоєння іноземної мови за допомогою предметно-мовного інтегрованого навчання. У статті визначені поняття комунікативного навчання мови, предметно-мовного інтегрованого навчання, навчання на основі проєктів, пропонуються завдання, що сприяють інтеграції іноземної мови з іншими видами діяльності, а також сформульовані основні критерії відбору текстів за рівнями достовірності, складності, тривалості та змісту.

Ключові слова: предметно-мовне інтегроване навчання, комунікативне навчання мови, інтегровані мовленнєві навички, метод проєкту.

Вступ.

Необхідність і важливість впровадження інтегрованих курсів обумовлені розширенням Європейського Союзу, де різноманітність мови та потреба у спілкуванні розглядаються як центральні проблеми. Навіть якщо англійська мова є основною мовою, інші мови навряд чи зникнуть. Деякі країни переконані у необхідності використання рідних мов у своїх межах. Зі збільшенням контактів між країнами буде зростати потреба у комунікативних навичках другою чи третьою мовою. Мови відіграватимуть ключову роль у навчальних програмах по всій Європі. Необхідно звернути увагу на підготовку вчителів та розробку технологій та методів, які дозволять покращити якість мовної освіти. Європейська Комісія вивчає стан двомовності та мовної освіти з 90-х років і має чітке бачення багатомовної Європи, в якій люди можуть функціонально спілкуватися двома-трьома мовами.

Постійний пошук нових та ефективних методів викладання іноземної мови у вищих навчальних закладах України призводить до використання сучасних методик, які широко застосовуються в європейських країнах. Комунікативний підхід та заснований на ньому метод предметно-мовного інтегрованого навчання набувають популярності в нашій країні та за кордоном. Навчання на основі предметно-мовного інтегрованого навчання значно сприяє інтегрованому засвоєнню і використанню мовленнєвих навичок, подібно до того, як це відбувається в реальному спілкуванні. Аналіз наукової та навчальної літератури свідчить про те, що принципи інтегрованого навчання досліджували численні вчені. Інтеграцію вивчали Р. Оксфорд, Е. Гінкель, Т. Лютая та інші. Однак розвитку мовленнєвих навичок у процесі предметно-мовного інтегрованого навчання приділяється мало уваги.

Основний текст.

Мета статті - проаналізувати впровадження предметно-мовного інтегрованого навчання як засобу засвоєння чотирьох мовленнєвих навичок (читання, аудіювання, говоріння, письмо) в інтеграції, вивчити особливості та переваги предметно-мовного інтегрованого навчання, а також проблеми його впровадження.

Виклад основного матеріалу. Принципи інтеграції (інтеграція різних дисциплін, інтеграція технологій, інтеграція навичок тощо) широко використовуються в освіті, оскільки основна мета вищих навчальних закладів - сприяти формуванню високорозвиненої людини та висококваліфікованого фахівця. Інтеграція може бути визначена як дія включення або об'єднання в ціле [4]. У викладанні іноземних мов предметно-мовне інтегроване навчання зазвичай вважається однією з гілок комунікативного методу. Комунікативне навчання мови визначається як підхід до викладання мов, який підкреслює взаємодію та заснований на ідеї, що метою вивчення мови є набуття комунікативної компетентності [7, с. 66]. Відповідно до цього методу, на уроці моделюються реальні ситуації, і в процесі спілкування та взаємодії учні набувають чотирьох основних навичок (говоріння, слухання, читання та письмо). Застосування методу робить вивчення процесу цікавим та мотивуючим на відміну від традиційних підходів, заснованих на запам'ятовуванні правил та лексики. Учні працюють з мовним матеріалом для вирішення комунікативних завдань, спрямованих на досягнення цілей та намірів спілкування [8, с. 39]. Предметно-мовне інтегроване навчання також передбачає оволодіння мовою в процесі спілкування. Учні практикують навички говоріння, слухання, читання та письму, взаємодіючи між собою, як у повсякденному житті. Використання цього методу видається цілком логічним, оскільки мовні навички не є ізольованими, тоді як навчання мови з відокремленими навичками може здатися неприродним та неефективним. Таким чином, вибір методу навчання у класі має життєво важливе значення, оскільки він повинен бути спрямований на розвиток чотирьох мовних навичок водночас. Учні можуть самі пропонувати різні завдання залежно від методу навчання. В даний час моделі інтегрованого викладання з комунікативною спрямованістю включають широкий спектр навчальних програм та типів навчальних моделей, таких як предметно-мовне інтегроване навчання, засноване на завданнях, проект, проблема на основі літератури, на основі грамотності, на базі громади, на основі компетенції або на основі стандартів, і список можна продовжувати [3, с. 113]. У навчанні на основі контенту всі мовні навички практикуються високо інтегровано, комунікативно в процесі вивчення певного змісту, наприклад, науки чи фізики. Цей метод може бути застосований на будь-якому рівні володіння, але рівень, безумовно, визначає тему і складність завдань.

Предметно-мовне інтегроване навчання залучає учнів до взаємодії під час участі у комунікативних завданнях і має низку переваг завдяки тому, що учні вдосконалюють навички та здобувають знання та навички, які неодмінно використовуватимуть у своєму майбутньому житті та кар'єрі. Учні вчаться

взаємодіяти та спілкуватися за допомогою цих навичок, тоді як учитель може бачити їхній прогрес та вирішувати, якому аспекту слід приділяти більше уваги. Таким чином, метод предметно-мовного інтегрованого навчання може бути успішно застосований в різному віці та на різних рівнях освіти.

Зауважимо, що CLIL (предметно-мовне інтегроване навчання, *content and language integrated learning*), підхід, коли учні вивчають предмет та другу мову одночасно - це сучасна назва інтегрованих курсів, програм мовного заглиблення, двомовних програм тощо. Наприклад, будь-який науковий курс можна викладати учням англійською мовою, і вони не лише дізнаються про науку, але й отримують відповідну лексику та мовні навички. Важливо зауважити, що CLIL не є засобом спрощення змісту чи повторного вивчення того, що учні вже знають рідною мовою. Курси CLIL повинні по-справжньому інтегрувати мову та зміст, щоб досягти успіху. Такий метод, як було вже зазначено, може працювати для тих, хто навчається, у будь-якому віці, від початкового рівня до університету та за його межами. Поки зміст курсу та мовні цілі розроблені з урахуванням потреб учнів, немає обмежень для тих, хто може отримати користь від цього викладання.

Основні переваги предметно-мовного інтегрованого навчання: по-перше, це найбільш природний спосіб вивчення мови; коли предмет викладається цією мовою, є конкретна мотивація вчити і предмет і мову одночасно. Оскільки учні мають реальний контекст для вивчення мови, вони часто є більш вмотивованими до цього, оскільки вони можуть зрозуміти максимум знань з предмету, лише коли розуміють мову. Інтегровані курси також сприяють більш глибокому рівню засвоєння, оскільки учні неодноразово стикаються з подібними мовними та мовними функціями, і їм потрібно виробляти та згадувати інформацію своєю другою мовою. Крім того, перевагою є те, що кілька предметів можна викладати англійською мовою, так що ступінь впливу мови збільшується, швидше відбувається засвоєння мови. Інтегровані курси також заохочують учнів розвивати навички 21 століття: критичне мислення, спілкування, співпрацю, творчість, культурну обізнаність, цифрову грамотність, автономію.

Але існують і проблеми, які відзначають вчителі і учні, задіяні в інтегрованих курсах. Оскільки це предметно-орієнтоване навчання, викладачам мови доведеться розвивати власні знання з нових предметів, щоб ефективно навчати. Крім того, вони повинні ретельно структурувати уроки, щоб учні зрозуміли зміст уроку, а також мову, через яку передається інформація. А коли мова йде про управління аудиторією, то вчителям потрібно дуже добре усвідомлювати індивідуальне розуміння та прогрес учнів, тому важливо послідовно розробляти концепцію перевірки та розміщення матеріалів, щоб переконатися, що мова та зміст вивчаються.

При застосуванні інтегрованих курсів важливо створити стратегію. Однією з ключових речей, які слід пам'ятати, є те, що мова та зміст предметів надаються однаковою вагою і що до нього не слід ставитися як до мовного класу, ні до предметного класу, який просто викладається іноземною мовою.

Успішний клас CLIL повинен включати наступні чотири елементи:

- *Зміст* - прогресування знань, умінь та навичок розуміння конкретних елементів визначеної навчальної програми.
- *Спілкування* - використання мови для навчання замість навчання як використовувати мову.
- *Пізнання* - розвиток навичок мислення, що пов'язують формування поняття (абстрактне та конкретне), розуміння та мову.
- *Культура* - відкриття альтернативних поглядів та спільного розуміння, що поглиблює усвідомлення інших та себе.

Основою комплексного інтегрованого мовного навчання є те, що змістові предмети викладаються та вивчаються мовою, яка не є рідною мовою учнів, таким чином знання мови стає засобом засвоєння змісту, мова інтегрована в широкий навчальний план, навчання вдосконалюється завдяки підвищенню мотивації та вивченню природної мови в контексті. Коли учнів цікавить тема, вони мотивовані здобувати мову для спілкування. Інтегроване навчання базується на засвоєнні мови, а не на примусовому вивченні, мова розглядається в реальних ситуаціях, в яких студенти можуть здобути мову. Це - природний розвиток мови, який ґрунтується на інших формах навчання. Інтегровані курси - це довготривале навчання. Учні здобувають академічні знання англійської мови через 5-7 років за допомогою хорошої двомовної програми. Слід наголосити, що вільне володіння важливіше, ніж точність, і помилки є природною частиною вивчення мови. Учні розвивають англійську мову, використовуючи англійську мову для спілкування для різних цілей. Читання – одна з найважливіших навичок, необхідних у процесі проходження інтегрованого курсу.

Слід зазначити, що інтеграція читання з іншими видами діяльності може бути ефективним інструментом для інтегрованого навчання навичкам. Читання пропонує найбільшу кількість можливостей інтеграції мовних навичок. Читання вголос, обговорення тексту, відповіді на запитання та складання діалогів безпосередньо пов'язують читання зі слуханням та мовленням. Написання конспектів та виконання вправ або спекуляції над текстом у письмовій формі - приклади інтеграції читання та письма. Під час викладання англійської мови для конкретних цілей більшість уроків зазвичай ґрунтуються на текстах, пов'язаних із майбутньою професією.

Отже, особливу увагу слід приділити вибору матеріалу для читання. Вибираючи тексти для учнів, вчитель повинен враховувати такі аспекти: автентичність тексту (що забезпечує зв'язок із світом поза аудиторією та показує, як використовується реальна мова); відповідний рівень складності (який визначається такими чинниками, як наявність незнайомої лексики, технічні терміни, синтаксична структура тексту, складність ідей тощо). Рівень володіння мовою учнів повинен враховуватися. Текст не повинен бути надто легким чи надто складним, пропонуючи відповідний рівень виклику; інакше учням може бути нудно або залякано. Текст повинен бути цікавим та пов'язаним із професією, тим самим мотивуючи читати та вчитися. У деяких випадках дозволяти учням вибирати тексти може бути хорошою ідеєю. Це допомагає персоналізувати навчальний процес і може сприяти самостійності та

відповідальності учнів. Вибравши правильні матеріали, вчитель повинен розглянути текстові дії. Цікаві та творчі завдання можуть бути мотивуючими і, таким чином, стати ефективним засобом навчання. Дослідники рекомендують використовувати стратегії розуміння, які допомагають учням оцінити текст. Це може бути відображено в таких завданнях: передбачити сюжет тексту; коментувати уривок або речення; зробити плакат; ставити запитання та відповіді; міркувати про інформаційні прогалини; написати відгук; написати лист; забезпечити власне закінчення; давати думки щодо тексту тощо [5, с. 30].

Однак не у всіх випадках можна використовувати творчі види діяльності, і тоді на допомогу вчителю приходять метод проектів, який давно використовується в освіті і є сьогодні широко визнаною методологією. Цей підхід залучає учнів до організованої спільної роботи, яка проводиться самостійно, яка вимагає від них впровадження своїх знань для вирішення проблеми або досягнення мети. Учні працюють над проектом, який зазвичай є довгостроковим завданням, використовуючи мову, яку вони вивчають. Проекти можуть бути різної тематики, пов'язані з різними сферами знань, а результати можуть бути представлені у різноманітних формах. Незважаючи на те, що проекти можуть відрізнятися за складністю, тематикою та обсягом, будь-яка проектна робота проводиться в кілька етапів. Л. Медведеєва описує чотири основні етапи реалізації проекту [9, с. 133]. Перший етап - підготовчий. Він включає вибір теми, розміщення учнів у підгрупах, розподіл обов'язків, надання вказівок та визначення термінів, а також критеріїв оцінювання. Цей етап вимагає використання навичок аудіювання та говоріння. Якщо проект є текстовим або книжковим, на цьому етапі учні повинні вибрати автора чи книгу. Однак пошук літератури, збирання інформації, її обробка та упорядкування відбувається під час другого етапу - етапу проведення проектної діяльності та виконання завдань, спрямованих на розвиток мовних навичок. Роль вчителя тут полягає в тому, щоб проконсультуватися та керуватися, а також переконатися, що учні піддаються дії автентичних матеріалів та вміють ними користуватися. На цьому етапі члени кожної групи проводять дослідження та обговорюють усі питання, пов'язані з проектом. На цьому етапі читання, письмо, аудіювання та говоріння дуже інтегровані, що також готує учнів до наступного етапу. Саме під час третього етапу учні презентують результати своєї роботи. Фаза презентації допомагає їм розкрити свій творчий потенціал та представити проект (наприклад, той, який базується на тексті) у формі презентації Power Point; плакат, намальований або створений за допомогою комп'ютера (малюнок, схема, таблиця); презентація вистави, діалог, що моделює ситуацію в реальному житті; відео тощо. Останній етап - заключний, на якому результати проекту обговорюються, аналізуються та оцінюються. Як справедливо зазначає І. Фрагуліс, «оцінка стосується оцінки діяльності учасників та обговорення того, чи були досягнуті початкові цілі та цілі, впровадження процесу та кінцевих продуктів. Оцінка також передбачає оцінку досвіду на індивідуальному та груповому рівні, виявлення помилок та проблем, а також оцінку зібраного багатого пізнавального та досвіду. Оцінка включає оцінку з боку інших, а також самооцінювання» [2, с. 115].

Під час проведення проектних робіт учні, безперечно, використовують свої інтегровані мовні навички. Навчання на основі проектів зберігає своє лідируюче місце серед інших методів навчання мови завдяки значним перевагам, які він пропонує. Основними з них є: метод інтегровано розвиває навички читання, письма, говоріння та аудіювання; вчить учнів працювати з автентичними та сучасними матеріалами та шукати їх у різних джерелах; будучи цікавим та мотивуючим способом отримання знань, підвищує ефективність усього навчального процесу; дає можливість застосовувати свої знання з інших предметних областей, тому практикуючи та посилюючи навички, набуті під час уроків різних дисциплін; підхід навчає учнів співпрацювати, покращує міжособистісні стосунки в групі та допомагає усунути бар'єри між учнями та вчителем, і, таким чином, створює позитивну атмосферу в класі. Це також сприяє розвитку навичок спілкування, таких як командна робота, етика та соціальна відповідальність, самонавіювання, усне та письмове спілкування, лідерство, критичне мислення, вирішення проблем тощо; це заохочує учнів бути самодисциплінованими та самостійними; це допомагає стимулювати творчість та уяву учнів. Зазначені переваги наочно демонструють істотну роль методу проектів у предметно-мовному інтегрованому навчанні. Застосовуючи проектний підхід, кожен вчитель знайде це корисним та додасть нові переваги до списку. Хоча організація та проведення проектної роботи може бути трудомістким і спочатку здаватись складним, це, безумовно, принесе позитивні результати.

До безперечних переваг предметно-мовного інтегрованого навчання належать: знайомство з широким культурним контекстом, підготовка до інтернаціоналізації, доступ до міжнародної сертифікації та покращення профілю школи, підвищення загальної та конкретної мовної компетентності, підготовка до майбутнього навчання та трудового життя, розвиток багатокультурних інтересів та поглядів, урізноманітнення методів та форм навчання в класі, підвищення мотивації учнів.

Впровадження предметно-мовного інтегрованого навчання припускає, що вчителі-предметники можуть використовувати можливості для вивчення мови. Найкращі та найпоширеніші можливості виникають через читання текстів. CLIL спирається на лексичний підхід, заохочуючи учнів помічати мову під час читання. Завдання до, під час читання, після читання мають відповідати як тематичному контексту, так і мовному.

Немає сумнівів, що вивчення мови та навчання мовою є паралельними процесами, але реалізація предметно-мовного інтегрованого навчання, безумовно, вимагає переосмислення традиційних концепцій мовної аудиторії та вчителя мови. Безпосередніми перешкодами їх впровадження є: протистояння мовній діяльності викладачів-предметників, експериментальність більшості сучасних програм CLIL, потреба у високому рівня володіння мовою у вчителя-предметника, відсутність програм для навчання вчителів, відсутність доказів, які дозволяють припустити, що розуміння змісту не знижується відсутністю мовної компетенції, неприродність деяких аспектів: наприклад, оцінювання літератури та культури власної країни, що навчається, через другу мову.

CLIL має прецеденти у програмах занурення (Північна Америка), освіти через національну мову (Іспанія, Уельс, Франція), та багато варіацій у навчанні через «іноземну» мову. Проекти, що фінансуються Євросоюзом, показують, що CLIL або подібні системи застосовуються в деяких країнах, але не є частиною програм підготовки вчителів. Зросла кількість шкіл, які пропонують «альтернативні» двомовні навчальні програми, а також деякі дослідження щодо навчання та методики. Було створено кілька основних європейських організацій, що спеціалізуються на проектах CLIL, включаючи UNICOM, EuroCLIC та TIE-CLIL. У Великій Британії дослідження ефективності програм предметно-мовного інтегрованого навчання проводить CILT, (Національний центр мов), який здійснює моніторинг ряду проектів, що охоплюють вік 7-16 років та вивчають інновації у викладанні мов. Інші дослідження базуються в Ноттінгемському університеті, тоді як курси підготовки та розвитку викладачів у CLIL доступні через NILE (Інститут мовної освіти Норвіч).

Висновки.

В наш час велика увага приділяється впровадженню інноваційних методів у викладання іноземних мов. Один з них - предметно-мовне інтегроване навчання, яке передбачає оволодіння мовою в процесі змістовного спілкування з використанням чотирьох основних мовних навичок одночасно. Учні практикують свої навички говоріння, аудіювання, читання та письма, взаємодіючи між собою у ситуаціях із реального життя, імітованих у класі. Діяльність з читання пропонує широкі можливості для інтегрованого розвитку навичок. Метод проекту, що використовується в контексті предметно-мовного інтегрованого навчання, вважається ефективним інструментом у навчанні та викладанні мов. Впровадження сучасних інформаційних технологій та методу проекту у предметно-мовне інтегроване навчання може бути висвітлено у майбутніх дослідженнях. Але мусимо зазначити, що до тих пір, поки не будуть вирішені питання матеріалів для предметно-мовного інтегрованого навчання, у найближчому майбутньому цей перспективний, на нашу думку, метод залишається паралельним, а не основним у вивченні мови. Сподіваємось, що необхідність реформи викладання мови в умовах європеїзації може зробити CLIL загальною рисою багатьох європейських освітніх систем у майбутньому.

Література:

1. Coffey H. Project-based learning / Heather Coffey [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.learnnc.org/lp/pages/4753>
2. Fragoulis I. Project-Based Learning in the Teaching of English as a Foreign Language in Greek Primary Schools: From Theory to Practice / Iosif Fragoulis // English Language Teaching Journal. – 2009. – Vol. 2, No.3. – P. 113-119.
3. Hinkel E. Current perspectives on teaching the four skills / Eli Hinkel // TESOL Quarterly. – 2006. – № 40 (1). – P. 109-131.
4. Integration [Electronic resource]: The free dictionary. Access mode: <http://www.thefreedictionary.com/integration>
5. Lyutaya T. Reading Logs: Integrating Extensive Reading with Writing Tasks / Tatiana Lyutaya [Electronic resource]: English Teaching Forum 2011, Volume 49,

Number 1. – Access mode: http://americanenglish.state.gov/files/ae/resource_files/49_1_5_lyutaya.pdf

6. Oxford R. Integrated Skills in the ESL/EFL Classroom / Rebecca Oxford // ERIC Digest [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.ericdigests.org/2002-2/esl.htm>

7. Richards J. C. Approaches and methods in language teaching / J. C. Richards, T. S. Rodgers. – Cambridge: Cambridge University Press, 2001. – 270 p.

8. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник. Вид. 2-е, випр. і перероб. / Кол. авторів під керівн. С.Ю.Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 2002. – 328 с.

9. Медведєва Л.І. Проектна методика вивчення іноземної мови в контексті сучасних педагогічних технологій / Л.І. Медведєва // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія Педагогіка. – Тернопіль, 2011. – № 4. – С. 129-134.

10. Пасічник С. Інтегрування читання у процесі вивчення іноземної мови / Сусанна Пасічник, Петро Черник // Studia Methodologica: [науковий збірник]. – Тернопіль: ТНПУ, 2011. – Вип. 33. – С. 55-59.

Abstract. *The goal of this article is to analyze the advantages and problems of content and language integrated learning, CLIL, or as this method was called before, integrated courses, bilingual syllabuses, immersion programs, etc.*

It has been mentioned that content and language integrated learning (CLIL) has become the umbrella term describing both learning another (content) subject such as physics or geography through the medium of a foreign language and learning a foreign language by studying a content-based subject.

Author of the article proves that CLIL combines characteristic features of communicative language teaching and the integrated-skills approach and is aimed at pupils' acquisition of communicative competency while applying their speaking, listening, reading, and writing skills in the process of interaction in real-life situations. An integrated development of four main language skills is emphasized in contrast to acquiring discrete skills. Content-based (including theme-based, adjunct and sheltered) and task-based types of an integrated-skills instruction are observed. The notions of communicative language teaching, integration, content and language integrated learning and project-based learning are defined in the paper. The characteristic features of content and language integrated learning, the origin of the method and stages of conducting project work are presented. Also the advantages and problems of content and language integrated learning are highlighted.

Tasks, which promote integrating reading with other activities, are also suggested in the article, as well as main criteria for texts selection. The best and most common opportunities arise through reading texts. CLIL draws on the lexical approach, encouraging learners to notice language while reading.

The conclusion of the article is: if materials for teachers who work in content and language integrated learning will be developed, it can become a common feature of many European education systems in the future. There is no doubt that learning a language and learning through a language are concurrent processes, but implementing it requires a rethink of the traditional concepts of the language classroom and the language teacher.

Key words: *Content and language integrated learning, communicative language learning, integrated language skills, the project method.*

Статья отправлена: 21.05.2020 г.

© Стиркіна Ю.С.